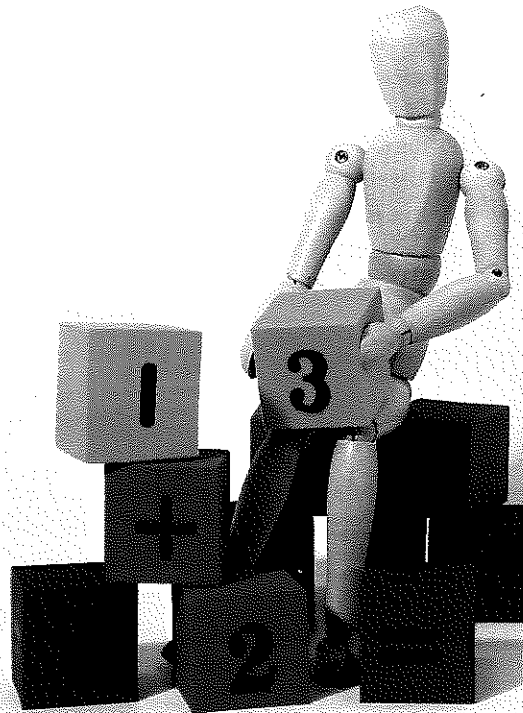

Lokale rekenkamers: lessen voor reïntegratie

Door: Drs. M. Van Doorn en
Drs. C. Van Dijk

Steeds meer lokale rekenkamers doen onderzoek naar het gemeentelijk reïntegratiebeleid. In dit artikel analyseren we de resultaten van tien lokale rekenkameronderzoeken¹, die de afgelopen twee jaar verschenen. We zetten vijf lessen voor gemeenten op een rij.

Les 1: Heldere doelstellingen voor verschillende doelgroepen

De meeste lokale rekenkamers stellen vast dat gemeenten weinig heldere doelen voor reïntegratie hebben geformuleerd. Gemeenten maken onvoldoende concreet wat ze met het reïntegratiebeleid willen bereiken, welke doelgroep ze voor ogen hebben en wanneer ze resultaten willen zien. Een doelstelling als 'zoveel mogelijk mensen, zo snel mogelijk aan het werk helpen', is onvoldoende specifiek. Bovendien is niet goed te monitoren in welke mate de doelstelling wordt gerealiseerd. Verder valt op dat de doelen vooral gericht zijn op uitstroom naar werk, terwijl doelstellingen voor kansarme doelgroepen ontbreken, zoals het bereiken van maatschappelijke participatie.

Les 2: Verbeter registratie, analyse en gebruik cliëntgegevens

Op de rekenkamer Den Haag na, geven alle lokale rekenkamers aan dat het vastleggen van cliëntgegevens een probleem is. Veel gemeenten, zoals Schouwen-Duiveland en Rotterdam, gebruiken meerdere systemen om gegevens van cliënten vast te leggen. Het nadeel hiervan is dat de informatie over cliënten versnipperd is vastgelegd en onvoldoende betrouwbaar is. Soms is het technisch niet mogelijk om in een digitaal cliëntvolgsysteem (zoals GWS4ALL of Socrates) alle relevante informatie (zoals redenen voor uitval uit traject, belemmeringen, ontheffingen, resultaat traject) vast te leggen. Soms zijn klantmanagers onvoldoende doordrongen van nut en noodzaak van een goede registratie van

cliëntgegevens of hebben klantmanagers te weinig tijd om gegevens te registreren. Verder analyseren gemeenten cliëntgegevens onvoldoende. Dit maakt het lastig om de gemeenteraad helder te informeren over de resultaten van het reïntegratiebeleid. Dat

Box 1: Lessen voor reïntegratie

1. Stel heldere doelstellingen vast voor verschillende doelgroepen;
2. Verbeter registratie, analyse en gebruik cliëntgegevens;
3. Gebruik informatie over resultaten en kosten van trajecten om bij te sturen;
4. Stem caseload van klantmanager af op type cliënten;
5. Laat geen reïntegratiegeld op de plank liggen.

Winschoten besteedde als enige meer middelen aan reïntegratie

Schema 1

Gemeente	% uitstroom naar regulier werk (excl. gesubsidieerd werk)	Onderzoekperiode
Amsterdam	11%	2004 tot en met november 2006
Katwijk	28%	2004 tot en met 2006
Winschoten	59%*	2007
Gemeente	% uitstroom naar regulier werk (incl. gesubsidieerd werk)	Onderzoekperiode
Den Haag	19%	2002 tot en met september 2006
Utrecht	18%	2004 tot en met 2005

In Winschoten heeft het uitstroompercentage betrekking op slechts 71 reïntegratietrajecten.

Schema 2

Gemeente	% uitstroom naar regulier werk via workfirsttraject	Onderzoekperiode
Oss	34%	2005 tot en met 2006
Schouwen-Duiveland	43%	november 2004 – juli 2007

maakt het voor de gemeenteraad weer lastig te sturen op de resultaten.

Les 3: Gebruik informatie over resultaten en kosten van trajecten om bij te sturen

Gemeenten hebben vaak beperkt inzicht in de mate waarin reïntegratietrajecten leiden tot uitstroom naar werk. Niet alle lokale rekenkamers slagen er in om de resultaten van reïntegratietrajecten inzichtelijk te maken. Bovendien zijn er verschillen in de manier waarop rekenkamers uitstroom berekenen. De rekenkamers brengen de uitstroom naar werk na een reïntegratietraject in beeld (bruto-effectiviteit). Uitstroom dankzij een reïntegratietraject is in geen enkel onderzoek weergegeven. Alleen Katwijk komt in de buurt met cijfers over uitstroom naar werk *via* het reïntegratiebedrijf. Daarnaast is bij Den Haag en Utrecht uitstroom

naar gesubsidieerd werk meegenomen. Dit maakt vergelijking met de andere gemeenten niet mogelijk.

In Oss en Schouwen-Duiveland is alleen gerapporteerd over de resultaten van de *workfirst*-trajecten. Dit maakt de resultaten niet vergelijkbaar met de overige gemeenten.

Uit de onderzoeken van lokale rekenkamers blijkt dat de resultaten van reïntegratietrajecten beperkt zijn. Opvallend is dat bijstandsgerechtigden met een vrijstelling voor de arbeidsplicht in bovenstaande cijfers grotendeels buiten beeld blijven. Uit de rekenkamerrapporten blijkt dat gemeenten relatief veel ontheffingen verlenen. De gemeenten Schouwen-Duiveland (55 procent) en Oss (52 procent) spannen de kroon, omdat daar meer dan de helft van de bijstandsgerechtigden een ontheffing heeft.

Den Haag (41 procent) en Amsterdam (38 procent) kennen ook hoge percentages. Gemeenten hebben beperkt zicht op de kosten van reïntegratietrajecten per cliënt. Als de kosten in de onderzoeken weergegeven zijn, is dit vaak op basis van een berekening van de rekenkamer. De manier waarop rekenkamers dit berekenen, verschilt. Overigens vermelden slechts vijf van de tien rapporten de (gemiddelde) kosten van reïntegratietrajecten. De kosten voor een reïntegratietraject variëren van € 3.000 in Schouwen-Duiveland tot € 37.000 voor uitstroom naar regulier werk in Utrecht. Het verschil kan verklaard worden door het al dan niet meerekenen van trajecten voor gesubsidieerd werk, trajecten voor maatschappelijke participatie en de apparaatskosten van de gemeente. De informatie over effecten en kosten kunnen gemeenten gebruiken om de realisatie van reïntegratiedoelstellingen te monitoren en bij te sturen.

Les 4: Stem caseload van klantmanager af op type cliënten

De caseload per klantmanager loopt uiteen van vijftig cliënten per klantmanager in Winschoten en Beverwijk tot wel tweehonderd in Amsterdam. In Utrecht hangt de omvang van de caseload samen met de klantgroep: de caseload van een klantmanager Werk is gemiddeld 25 cliënten, de caseload van een klantmanager Activering is zestig cliënten, en die van een klantmanager Zorg is 130 cliënten. Voor een effectieve uitvoering van het reïntegratiebeleid, is het belangrijk dat gemeenten de hoogte van de caseload van klantmanagers bewaken en afstemmen op type cliënten.

Les 5: Laat geen reïntegratiegeld op de plank liggen

Op basis van de onderzoeken van de lokale rekenkamers kunnen we concluderen

Lokale rekenkamers: lessen voor reïntegratie

dat de meeste gemeenten de middelen voor reïntegratie niet volledig benutten. Negen van de tien onderzochte gemeenten besteedden minder aan reïntegratie dan zij aan rijksmiddelen beschikbaar hadden. Dit komt overeen met het landelijke beeld, waarbij 89 procent van gemeenten een overschot heeft op het zogeheten werkdeel. Tabel 1 laat zien dat het overschot varieert van 59 procent in Katwijk tot 29 procent in Amsterdam. De gemeente Winschoten besteedde als enige van de onderzochte gemeenten meer middelen aan reïntegratie dan zij beschikbaar had.

Als belangrijkste redenen voor het 'overschot' op het reïntegratiebudget noemen de rekenkamerrapporten:

- Snelle afbouw van WIW en ID-banen, waardoor er meer middelen beschikbaar kwamen;
- Reïntegratie is vaak gericht op goedkoper werk (workfirst) en minder op duurdere zorg en activering;
- Inkoop van reïntegratietrajecten volgens het 'no cure less pay'-principe, waardoor de gemeente meer geld heeft, als reïntegratiebedrijven de resultaatafspraken niet nakomen;

- Het aanbieden van reïntegratietrajecten aan een selecte groep cliënten.

Vooruitblik

Nu het aantal werklozen door de economische crisis toeneemt, zal het aantal mensen in de bijstand de komende maanden ook stijgen. Met gelijk budget (op korte termijn) zullen meer mensen uit de bijstand geholpen moeten worden. Daarbij vraagt het profiel van de 'nieuwe werkloze' wellicht niet om een reïntegratietraject. Voor gemeenten zal er in de toekomst meer noodzaak zijn om het reïntegratiebudget volledig te benutten en in te zetten voor de mensen die ondersteuning het beste kunnen gebruiken. Meer inzicht in de resultaten van reïntegratie kan daarbij van pas komen, zodat gemeenten weten voor welke mensen reïntegratietrajecten het meest effectief zijn. Lokale rekenkamers kunnen met hun onderzoeken gemeenten stimuleren de doelmatigheid en doeltreffendheid van reïntegratie te vergroten.

Tabel 1: Overschot en tekort van het Werkdeel in de 10 onderzochte gemeenten (2007)

Gemeente	Overschot/ (tekort)	Omvang W-deel 2007*
Katwijk	59%	€ 1.902.436
Achtkarspelen	54%	€ 4.356.907
Schouwen-Duiveland	50%	€ 2.162.603
Beverwijk	48%	€ 3.810.113
Utrecht	45%	€ 84.110.628
Rotterdam	42%	€ 282.425.655
Oss	35%	€ 8.298.924
Amsterdam	29%	€ 265.623.530
Den Haag	26%	€ 160.372.169
Winschoten	(2%)	€ 3.612.316

* De omvang van het W-deel is berekend op basis van het toegekende budget en het meegenomen budget van het voorgaande jaar.

Bron: Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid, WWB-kernkaart, 2007

Box 2: Taak lokale rekenkamers

De *Wet dualisering gemeentebestuur* schrijft voor dat elke gemeente sinds 1 januari 2006 beschikt over een lokale rekenkamer of rekenkamercommissie. Deze lokale rekenkamer of commissie helpt de controlerende rol van de gemeenteraad te versterken. In de wet is vastgelegd dat de rekenkamer toegang heeft tot alle voor het onderzoek relevante informatie.

Auteurs

Drs. M. (Marcella) van Doorn, senior onderzoeker bij de rekenkamer Amsterdam en Zaanstad.

Drs. C. (Christine) van Dijk, adviseur bij AGA Adviesgroep Amsterdam, voormalig onderzoeker bij de rekenkamer Amsterdam en Zaanstad.

Noten

- 1 Dit artikel is gebaseerd op onderzoeken van de rekenkamer(commissie)s van de volgende tien gemeenten: Den Haag, Beverwijk, Oss, Katwijk, Achtkarspelen, Schouwen-Duiveland, Rotterdam, Amsterdam, Utrecht, Ommeland.